

Til: Kommunekommisjonen

Sak: Høring om NOU 2026:1 – Tiltak for redusert statlig detaljstyring

Fra: **Høringsuttalelse fra Lokalsamfunnsforeningen**

1) Lokalsamfunnsforeningens hovedbudskap:

Kommunene i Norge har vært avgjørende for å bygge demokrati og folkestyre lokalt og nasjonalt. De har gjort det mulig for innbyggerne i lokalsamfunnet å bygge ut fysisk infrastruktur, skoler og sosiale velferdsordninger og dermed forutsetningene for et desentralisert samfunn med høy grad av tillit. Kommunesektoren og det lokale selvstyret er en bærebjelke i velferdsstaten på linje med folketrygden og det statlige sykehusvesenet. Det er mer enn ti tusen folkevalgte som hver fireårsperiode deltar i styringen og utviklingen av offentlig sektor og som derfor har en grundig innsikt i hvordan velferdsstaten fungerer.

Europarådets [charter for lokalt selvstyre](#) er det naturlige utgangspunktet for vårt innspill til Kommunekommisjonen første delutredning. Kommisjonen omtaler charteret så vidt i sin utredning, men benytter i liten grad charteret som utgangspunkt for sine vurderinger og forslag.

Europarådets kommunalkongress vedtok i 2024 en rapport som i all hovedsak var positiv til Norges etterlevelse av Europarådets charter men som kom med noen anbefalinger til forbedringer. Dette gjelder blant annet hvordan staten i for sterk grad detaljstyrer kommunene gjennom lovgivning. I rapporten ber også Europarådet Norge tydeliggjøre reglene for å høre lokale myndigheter og innbyggers medvirkning i forbindelse med grenseendringer/kommunesammenslåing.

Det europeiske charteret berører i meget stor grad sentrale tema som skal behandles i utvalget. Kommisjonen skriver i kapittel 9.3:

«Første delutredning er avgrenset til å se på statens styring av kommunesektoren og behov for endringer i denne. I andre delutredning vil kommisjonen også se nærmere på andre forhold som har betydning for effektiviteten i sektorens oppgaveløsning. Eksempler på dette kan være oppgaveomfang, lokal beskatningsfrihet, kommunestruktur, interkommunalt samarbeid, bruk av arbeidskraft, konkurranseutsetting, brukervalgsordninger og privatisering, digitalisering og annen bruk av teknologi, partssamarbeid, kommunale rapporteringspålegg og administrativ byrde samt forholdet mellom politisk ledelse og administrasjonen i kommunene.»

Vi vil takke for at kommunekommisjonens leder, Eivind Dale, presenterte utvalgets første delinnstilling på Lokalsamfunnskonferansen 12. januar 2026. [Flere av innleggene på vår konferanse var relevante i forhold til de problemene kommisjonen skal arbeide med og noen av disse bidragene er utgangspunkt for deler av vår høringsuttalelse nå.](#) (Lenke)

Jan F Bernt påpekte for eksempel under sitt innlegg: «Styrking av kommunalt ansvar eller innføring av Gudfaren-prinsippet som styringsmodell - Kommentarer til Kommunekommisjonens innstilling» på Lokalsamfunnskonferansen blant annet:

- Premissene for en utredning fra kommisjonen må være det overordnede målet for det lokale folkestyret slik det er nedfelt i kommuneloven, grunnloven og Europarådets charter. Inngrep i det lokale selvstyret bør begrenses til det som er nødvendig for å ivareta nasjonale mål.
- Lov går foran budsjett. Det er et demokratisk problem når staten og kommunene skylder på hverandre for at lovfestede rettigheter ikke blir innfridd. Bernt hevdet at dette går ut over innbyggernes rettigheter etter forvaltningsloven og offentlighetsloven.
- Effektivitet er et videre begrep enn det som legges til grunn i første delinnstilling. Bernt henviste til Riksrevisjonsloven paragraf 5.1: ««Riksrevisjonen kan med utgangspunkt i Stortingets vedtak og forutsetninger revidere egnetheten av virkemidler som benyttes for å nå **fastsatte mål**, og om virksomheten er hensiktsmessig organisert». Han påpekte at virkemidlene må tilpasses fastsatte mål. Det gjelder også statlig kontroll med kommunal forvaltning og kommunenes forsøk på å tilpasse seg styringssignaler og økonomiske rammevilkår
- Bernt advarte mot å forsøke en nedbygging av rettighetslovgivningen gjennom å sette økonomiske rammer: «Ikke legitimt å sette kommunebudsjettet som ramme for oppfyllelse av velferdsrettigheter.» og videre: «Ikke legitimt å forvente at kommunene skal løse budsjettmessige problemer ved lokale effektiviseringstiltak eller administrativt begrunnede sammenslåinger av kommuner. Er problemet at administrasjonen er for liten, kan man vurdere administrativt vertskommunesamarbeid»
- Skill juss og byråkratisk styring: Fjern alle bestemmelser om statlig kontroll ved forvaltningsklage, budsjettvilkår og tilsyn med kommunal virksomhet som er innholdsmessig lovlig og basert på forvaltningsmessig og faglig forsvarlig saksbehandling og tjenesteutføring.
- Skill faglige og politiske vurderinger i avgjørelser og ved kontroll. Erstatt detaljerte bestemmelser i lovverk, forskrifter og veiledninger om oppfyllelse og organisering av tjenester, med resultatmessige minimumskrav. forankret i generelle, faglig baserte forsvarlighetsstandarder.
- Statsforvaltningen er ikke bundet til profesjonenes ambisjonsnivå, men må ta et åpent ansvar for å justere dette hvis nødvendig, i stedet for å skyve ansvaret over på den enkelte kommune, som skyver det videre på den enkelte etat.
- Rendyrk statsforvalteren som organ for ren lovlighetskontroll, slik det er gjort i bestemmelsene om statlig tilsyn av «oppfyllelse av plikter pålagt i eller i medhold av lov» i Koml. kapittel 27.
- Få gravlagt «gudfaren-prinsippet» som styringsmodell i forholdet mellom stat og kommune: «Løs problemet, men ikke fortell meg hvordan du gjør det».

- Unngå NAV-syndromet: Hvem har ansvar for fornuft og forståelighet? Dette er kanskje den største trusselen mot hele vårt demokratiske systems legitimitet
- Vi må bruke lovgivning til å forenkle og tydeliggjøre styringssystem og politisk ansvar. Det er ikke nok å vite hva man vil, man må også ha realistiske forestillinger om hvordan.

2) **Kommunekommisjonen ber i forbindelse med denne høringen også om innspill til kommisjonens videre arbeid.**

Rammer for andre delutredning: Kommisjonen nevner en rekke ganger kommunestrukturen og kommunesammenslåing i sin rapport. Utvalgsmedlemmet Vabo uttalte da [rapporten ble lagt fram](#) at spørsmålet om endringer i kommunestrukturen «*selvfølgelig vil være en del av diskusjonen*» i den neste rapporten fra utvalget og henviste også til generalistkommuneutvalgets beskrivelse av dette.

Lokalsamfunnsforeningen vil minne om at finansminister Stoltenberg ved den anledning uttalte at:

«det er viktig at vi nå ikke gjør hele fornyelse av kommunesektoren til et spørsmål om antall kommuner Det er synd om alt som ligger her og i andre rapporter, og eventuelt neste rapport også, blir parkert som en stor debatt om antall kommuner. Det er mange ting som går langt utover det, og det er det vi diskuterer nå»

Debatt om kommunestrukturen har nå pågått siden Erna Solbergs regjering i 2013 startet arbeidet med «kommunereformen», og resultatene av denne reformen har enda ikke blitt evaluert. Dette må skje nå. En rekke av medlemmene i kommunekommisjonen var sentrale i gjennomføringen av kommunereformen og det kan ikke være denne kommisjonen som skal vurdere eller evaluere resultatene av den reformen de selv sto bak. Kommunereformen har på ingen måte bidratt hverken til mindre detaljstyring eller til mer effektiv bruk av begrensede ressurser i kommunene. Kostnadene ved reformen har derimot vært svært omfattende og sentrale virkemidler i den reformen var direkte i strid med charteret om lokalt selvstyre.

Ny forskning blant annet fra Danmark viser at kommunesammenslåing har dramatiske virkninger på lokalsamfunnene som mister sine rådhus, som følge av en intern sentralisering i den nye kommunen. Det fører blant annet til et svekket lokalt arbeidsmarked, fraflytting og et kraftig fall i eiendomsverdiene. Effekten karakteriseres som en «[dominoeffekt](#)». Ettersom kommunekommisjonen ber om innspill til kommisjonens videre arbeid vil vi anbefale at kommisjonen også tar opp de samfunnsmessige konsekvensene for lokalsamfunnene av statens styring av kommunesektoren i form av slike dominoeffekter. Det er dessverre slik at statens styring i sterk grad fremmer en sentralisering som vanskeliggjør kommunenes løsning av sine oppgaver.

Statens omfattende detaljstyring av kommunenes virksomhet er utgangspunktet for at kommisjonen ble opprettet. Det er imidlertid også slik at statens egen organisering av sin virksomhet har stor betydning for kommunenes mulighet for å løse viktige oppgaver. Særlig

den svært sterke sentraliseringen av statlig virksomhet og statlige arbeidsplasser har stor betydning. Dette er omtalt både av distriktsnæringsutvalget (NOU 2020: 15 Næringslivets betydning for levende og bærekraftige lokalsamfunn) og demografiutvalget (NOU 2020: 12 Det handler om Norge – Utredning om konsekvenser av demografiutfordringer i distriktene).

Demografiutvalget skriver for eksempel:

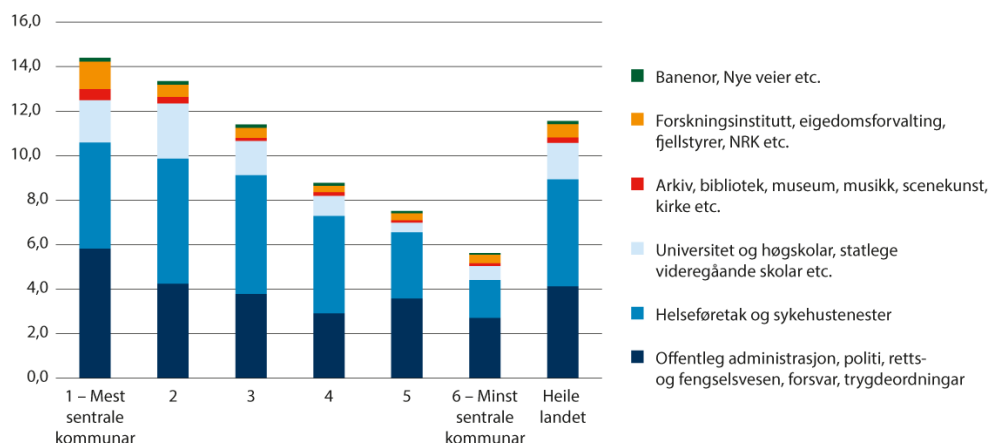
«I og med at inntektene til kommunene følger av antall innbyggere, vil nedgang i folketallet gi nedgang i inntektene. En slik nedgang vil kunne utfordre strukturen og kvaliteten i det eksisterende tjenestetilbudet. (...)

Distriktskommuner mottar i tillegg egne regionalpolitiske tilskudd og drar fordel av differensiert arbeidsgiveravgift. Mange har også inntekter fra naturressurser, og dette er inntekter som i begrenset grad blir omfordelt mellom kommunene. De aller fleste distriktskommuner har på grunn av dette et høyere inntektsnivå enn øvrige kommuner, også når det korrigeres for forskjeller i utgiftsbehov. Det relativt høye inntektsnivået per innbygger gir dermed et godt økonomisk utgangspunkt for å levere gode tjenester til innbyggerne. Men det er også rimelig å anta at kommunene må ta et større ansvar for flere oppgaver i distriktene som følge av mangel på velfungerende markeder, for eksempel knyttet til utvikling av lokalsamfunnet, boligmarkedet, bygging av infrastruktur (for eksempel bredbånd), samordne tilbud og etterspørsel etter utdanning og kompetanseutvikling mv.»

Sentraliseringen av statens virksomhet som distriktsnæringsutvalget påviste er også omtalt i [Kommuneproposisjonen 2025](#):

«Det er altså ein samanheng mellom endringar i folketallet og endringar i kommunane sine inntekter. Det er rimelegvis òg ein samanheng mellom utviklinga i folketallet og utviklinga i talet på arbeidsplassar. Distriktsnæringsutvalet omtaler utviklinga i offentlege arbeidsplassar i distriktskommunane i si utgreiing. Utvalet viser til at samtidig som sysselsettinga i staten veks, så er den relative andelen i distrikta blitt lågare.

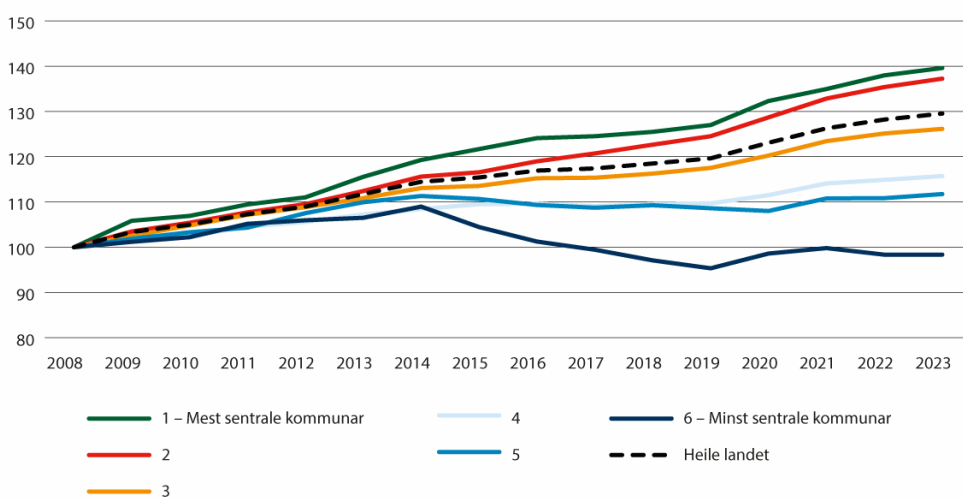
Figur 16.1 viser at òg andelen statlege sysselsette etter bustad i mindre sentrale kommunar er betydeleg lågare enn i meir sentrale kommunar. For landet samla er andelen statlege arbeidsplassar 11,6 prosent, i sentralitetsklasse 5 og 6 høvesvis 7,5 og 5,6 prosent. Kommunar i sentralitetsklasse 4 har òg ein lågare andel statlege arbeidsplassar enn gjennomsnittet. Andelen sysselsette i staten i sentrale kommunar er litt høgare etter arbeidsstad enn etter bustad, og tilsvarande er andelen sysselsette litt lågare etter arbeidsstad enn etter bustad i dei minst sentrale kommunane.

Figur 16.1 Andel statleg sysselsette som prosent av alle sysselsette etter bustaden sin sentralitet og næringskode i 2023.

Kjelde: SSB, berekningar av Kommunal- og distriktsdepartementet.

Figur 16.2 viser at det også etter bustad har blitt klart færre statleg sysselsette i sentralitetsklasse 6 etter 2013. Sidan 2013 er 480 færre statleg sysselsette busett i kommunar i sentralitetsklasse 6. I sentralitetsklasse 5 er veksten i talet på busette statleg sysselsette på 330 i same periode.

Figur 16.2 Relativ endring i talet på sysselsette i statleg sektor etter bustadens sentralitet 2008–2023. 2008=100.

Kjelde: SSB, berekningar av Kommunal- og distriktsdepartementet.»

Den statlige sentraliseringen av statens egen virksomhet har den samme samfunnsøkonomiske effekten som ovenfor er omtalt som «dominoeffekter». Det er et paradoks at beslutninger om omorganisering og sentralisering av statlig virksomhet svekker bredden i det lokale arbeidsmarkedet i små og mellomstore distriktskommuner (sentralitetsklasse 4, 5 og 6) som

deretter fører til forslag om kommunesammenslåing som gir strukturendringer som ytterligere forsterker problemet med fraflytting, svekket lokalt arbeidsmarked og verdifall på hus og eiendom.

3) Kommentarer til kommisjonens vurderinger og forslag

3.1 Små kommuner og helhetlige tjenester

Utredningen fra kommunekommisjonen har i kapittel 6.3 «*Størrelse og sentralitet teller*» en svært ensidig og etter vårt syn misvisende tilnærming til små kommuner:

«Små organisasjoner er ikke bare en utfordring på tjenestenivå. Rammestyringsprinsippet, med stor kommunal handlefrihet, forutsetter kommuner som har en organisasjon som er i stand til å drive et kontinuerlig omstillingsarbeid i tillegg til å ivareta den daglige driften. Mens geografien ligger fast, så kan størrelse påvirkes gjennom ulike typer samarbeid og kommunesammenslåing. Det blir ikke flere fagfolk tilgjengelig totalt av dette, men større fagmiljøer gir bedre forutsetninger for å gjøre komplekse vurderinger i tillegg til å redusere sårbarhet. Større organisasjoner vil jevnt over ha bedre forutsetninger for å drive godt omstillingsarbeid.

Små kommuner har ikke i samme grad som store kommuner svært spesialiserte fagmiljøer. Dette er ikke nødvendigvis et problem. Forskning viser at de små kommunene organiserer seg i bredere og mer tverrfaglige miljøer og at dette i mange sammenhenger bidrar til et helhetssyn og samarbeid på tvers av fag i stedet for ansvarsskyving mellom mer spesialiserte organisasjoner.

I arbeidet med ny helsereform er sammenhengende og integrerte helsetjenester et prioritert område som sammen med andre prioriterte områder skal fornye, forsterke og forbedre velferdsstaten.

Alle mottakere av helse- og velferdstjenester i Norge har behov for sammenhengende tjenester. Når det blir brudd på sammenheng og kontinuitet så kan det få flere uheldige konsekvenser for den det gjelder. Det kan være at uttalte helsebehov ikke blir møtt, sånn at behandlingen ikke fører til bedring, eller det kan sette pasientsikkerheten på spill. For mennesker med flere komplekse og sammensatte behov er sammenheng og kontinuitet ekstra viktig. Når det er mange behov som skal møtes samtidig av flere aktører innenfor tjenestene så viser forskning og konkrete eksempler fra praksis at sammenhengen ofte svekkes. Det betyr at disse menneskene er ekstra utsatt for ineffektiv behandling og brudd på pasientsikkerheten.

På Lokalsamfunnskonferansen i 2026 ble resultatene fra slik forskning presentert av Therese Dwyer Løken, 1.amanuensis, Høgskolen i Østfold. Hun fortalte blant annet:

«Mindre kommuner har noen egenskaper som kan være fordelaktige for ivaretagelse av mennesker med sammensatte behov. De egenskapene jeg skal trekke frem her er identifisert i egen forskning på integrerte og sammenhengende kommunale tjenester

innenfor rus- og psykiske helse. Mennesker med rus- og psykiske helseproblemer finnes i alle kommuner, de kan være vanskelig å komme i posisjon for å hjelpe og de krever ofte mye ressurser fra tjenestene. For disse menneskene er det anbefalt å yte både rustjenester og psykisk helsetjenester samtidig, altså på en integrert måte.

Jeg skal løfte frem i hovedsak to egenskaper som gjør at mindre kommuner har gode muligheter for å lykkes med å skape sammenhengende tjenester for mennesker med rus- og psykiske helseproblemer. Den første er at mindre kommuner byr på oversiktighet og nærhet, og den andre egenskapen er mindre forekomst av prosesser vi kaller for ansvarsskyving.

I Norge er det en helsepolitisk ambisjon at kommuner skal tilby et bredt spekter av tjenester og tilnærningsmåter til personer som har utfordringer med psykisk helse og rus, uavhengig av hvor man bor. Større kommuner tilbyr gjerne flere og mer varierte typer tilbud enn de mindre kommunene, noe som ses på som en styrke. Samtidig så kan denne myriaden av ulike tjenester gjøre det ganske uoversiktlig å navigere rundt i systemet for tjenestemottakere, men faktisk også for ansatte som jobber der. Det kan oppstå situasjoner hvor det blir mange kokker og mye søl, og hvem som har ansvar for hva og når kan være utydelig.

En fordel i mindre kommuner derimot, er at de trenger en lavere grad av organisering og differensiering. I mange større kommuner så er for eksempel rustjenester og psykisk helsetjenester oppdelt i ulike organisatoriske enheter, noe som er et slags paradoks når vi vet at integrert rus og psykisk helseoppfølging er den mest effektive tilnærmingen. I mindre kommuner gir ikke en sånn oppdeling mening. I den minste kommunen jeg har studert (som hadde cirka 3000 innbyggere) så hadde en oppdeling av rus og psykisk helsetjenester endt med tre ansatte i hver avdeling. Så, en naturlig konsekvens av å være en liten kommune er dermed man møter de faglige anbefalingene for denne gruppen av tjenestemottakere.

I en integrert rus- og psykisk helseavdeling så ligger forholdene godt til rette for tverrfaglig samarbeid innad i avdelingen. Det betyr at de som har spesialisering i rus kan diskutere med og få veiledning av de med spesialisering i psykisk helse, og vice versa. Det gir de ansatte kompetanse til å yte hjelp både til de rusutløste behovene og de som dreier seg mer om psykisk helse. Denne dobbeltkompetansen gjør at tjenestemottakere ikke trenger å forholde seg til flere kontaktpersoner underveis, men har den samme hovedansvarlige hele tiden. Og det skaper igjen veldig gode forhold for den sammenhengen vi så gjerne ønsker å oppnå.

Mindre kommuner kan også by på nærhet. I noen mindre kommuner finner man geografisk nærhet hvor flere tjenester er samlet på et område i kommunen. Men enda viktigere er den relasjonelle nærheten mellom ansatte. I mindre kommuner har gjerne ansatte god kjennskap til hverandre, og det gjør det lett å opprette samarbeid når situasjoner krever det. Som ansatt i en liten kommune er det forholdsvis lett å opparbeide seg et profesjonelt nettverk i kommunens helse- og velferdssystem, og dette profesjonelle nettverket er utrolig verdifullt for kontinuitet og sammenheng. Forskning

viser nemlig at det å investere i tillitsfulle relasjoner gjennom kommunikasjon og respekt er heldig for samarbeid. Eller sagt med andre ord, det å bli kjent med hverandre gjør det lettere å løse problemer i fellesskap, og det er dette sammenhengende og integrerte tjenester handler om.

En siste fordel med de tette båndene mellom ansatte er at de evner å sette i gang tjenester raskt, slik sitatet her viser. Det virker som at byråkratiske prosesser før tildeling av tjenester ikke er like viktige. Det betyr at innbyggerne kan få hjelp når de trenger det i stedet for å måtte stå på venteliste i lengre perioder.

Et stort dilemmaene som ansatte og ledere står i på vegne av mennesker med rus- og psykisk helseutfordringer er spagaten mellom økonomiske hensyn og hensynet til tjenestemottakeren. Et konkret eksempel på det er når tjenestemottakere med omfattende behov for hjelp entrer tjenestesystemet. Basert på en vurdering av tjenestemottakerens behov så skal ansvar fordeles. Hvilken tjeneste skal ha hovedansvaret for denne personen? Diskusjonen rundt bordet da handler om hvilket behov som kom først eller hvilket behov som er størst, sånn at hovedansvaret kan plasseres hos den mest relevante tjenesten. Er det rusutløste utfordringer som manglende boevne eller risiko for overdoser? Eller er det behov utløst av psykiske helseutfordringer som traumer, angst og isolasjon? Eller kanskje det er fysiske helseutfordringer som hjertesvikt og kroniske sår som er mest uttalt? Alle rundt bordet vet at det vil kreve mye av den tjenesten som får hovedansvaret, for dette er såkalt kostnadskrevende tjenestemottakere. Det er mange behov som skal dekkes, mye koordineringsarbeid og administrative oppgaver i tillegg til mange uforutsette hendelser underveis i tjenesteforløpet. I slike situasjoner er det ofte hensynet til eget budsjett som styrer adferden til aktørene rundt bordet, og adferden kalles for ansvarsskyving. Dette er situasjoner hvor alle rundt bordet forsøker å forhandle seg ut av hovedansvaret, slik at deres eget budsjett ikke blir belastet mer enn nødvendig, slik sitatet her viser. Dette er en slags territoriell adferd som hinder ansatte og ledere i å dele og integrere både kompetanse og ressurser for å sammen kunne løse problemer. Flere av deltakerne i min studie delte historier om ansvarsskyving, bortsett fra deltakerne i den minste kommunen, hvor det var helt fravær av slike eksempler.

Forklaringen på dette er fraværet av økonomiske barrierer. I mindre kommuner er det færre budsjetter å beskytte. Det er enkle organisasjonsstrukturer, og ressurser og ansatte til rus- og psykiske helsetjenester er integrert i samme avdeling. Dette gir gode muligheter for felles problemløsning i stedet for territoriell adferd. Integreringen av både ansatte og økonomi skaper en robusthet som gjør at ansatte kan jobbe på en fleksibel måte og hvor det er lettere å tilpasse tjenestene til tjenestemottakernes behov.

Hvis målet er å identifisere ulike metoder og modeller for en sammenhengende og integrert helse- og omsorgstjeneste så tenker jeg at vi har noe å lære av små kommuner. Når det viser seg at små og oversiktlige kontekster skaper bedre kontinuitet og sammenheng, kan man da utrede mulighet for å overføre disse strukturene til større kontekster? Når forskning viser at ved å fjerne økonomiske barrierer så reduserer man

forekomst av ansvarsskyving mellom kommunale tjenester, ja så bør nedbygging av disse barrierene få oppmerksomhet i utredningsarbeidet.

I tillegg så er det viktig å ikke forhindre noe som faktisk viser seg å fungere godt. Hver gang jeg er i kontakt med mindre kommuner, enten i forskningssammenheng eller formidlingssammenheng, så slår det meg at denne nærheten er så unik. De tette båndene mellom innbyggerne, være seg ansatte eller tjenestemottakere, legger godt til rette for sammenheng og kontinuitet. Nesten 1 million mennesker bor i kommuner med under 10 000 innbyggere, så jeg håper at ny helsereform tar hensyn til de strukturene og praksisene som viser seg å fungere for alle disse menneskene.»

Helsekommisjonen arbeider parallelt med Kommunekommisjonen og vi oppfatter det slik at disse utvalgene skal på en eller annen måte samordne sine vurderinger og forslag. Innspillet fra Dwyer Løken på vår konferanse er åpenbart relevant for begge utredningen. Hele foredraget er filmet og både opptaket og presentasjonen kan lastes ned på våre hjemmesider. Se også lenke på side 1 øverst i dette notatet.

3.2 Avvikling av grunnskoletilskuddet i inntektssystemet mv

Kommunekommisjonen går inn for en avvikling av grunnskoletilskuddet. Begrunnelsen for dette er at tilskuddet bryter med prinsippet om å fordele rammetilskuddet etter objektive kriterier.

Lokalsamfunnsforeningen er uenige i denne vurderingen. Grunnskoletilskuddet er ikke en del av kostnadsnøkkelen i utgiftsutjevningen men må oppfattes som et regionalpolitisk tilskudd med en særskilt begrunnelse på samme måte som flere slike tilskudd i inntektssystemet. Avvikling av grunnskoletilskuddet og overflytting til innbyggertilskuddet har store fordelingsvirkninger som er redegjort for i et svar på skriftlig spørsmål til representanten Tybring Gjedde fra kommunalministeren høsten 2024. Tilskuddet gir selvsagt ingen fullstendig kompensasjon for en desentralisert skolestruktur. Det har heller ingen hevdet. Utdanningsminister Kari Nessa Nordtun uttalte imidlertid i juli 2024

«at hun vil beholde ordningen der kommunen mister en halv million hvis den lokale, kommunale grunnskolen må stenge dørene.... Kunnskapsministeren trekker særlig fram én utvikling i tallet på antall skoler som må lukke:

– Vi har sett at antallet skolenedleggelser har gått ned under vår periode sammenlignet med tidligere. Vi kan ikke se bort ifra at grendeskoletillegget kan ha vært medvirkende til nettopp å reversere den utviklingen, sier Nordtun.

Ifølge tall fra Utdanningsdirektoratet ble det i 2024 lagt ned langt færre grunnskoler enn trenden de siste 15 årene: 32 grunnskoler måtte lukke dørene og 12 nye åpnet i 2024. De siste 15 årene er det i snitt blitt lagt ned 47 skoler i året, og blitt åpnet 22 nye.

– Så det er et mål for dere fortsatt å hindre at grendeskolene blir lagt ned?

– Nærskolene og grendeskolene er viktige for Arbeiderpartiet. Vi ønsker sterke, vitale lokalsamfunn. Skolene er ofte limet i det, sier Nordtun.

Hun tar ett forbehold:

– Så er det sånn noen ganger at det er behov for endringer. Da skal lokalpolitikerne få lov til å bestemme det, om de vil slå sammen skoler av ulike hensyn.»

Kommunekommisjonen foreslår også avvikling av en rekke øremerkede tilskudd.

Lokalsamfunnsforeningen er uenig i at tilskuddet til veterinærvaktordningen innlemmes i rammetilskuddet. Tilskuddet til veterinærvakt har en viktig distriktpolitisk funksjon og betyr mye for dyrevelferd og husdyrproduksjonene i landbruket, særlig i spredtbygde strøk.

3.3 Kompetansekrav i helsetjenestene og lærernorm

Lokalsamfunnsforeningen støtter flertallsforslaget om å gjøre helse- og omsorgstjenesteloven **profesjonsnøytral**.

Lokalsamfunnsforeningen viser til høringsuttalelse fra Fagforbundet og støtter deres vurderinger på dette punktet:

Dette forslaget er helt i tråd med hva Fagforbundet har ment siden personellkravene ble innført i 2018 og 2020. Kravet om forsvarlige tjenester ligger fast. Samtidig er dagens lovfesting av enkelte profesjoner lite tilpasset kommunenes ulike forutsetninger. En profesjonsnøytral tilnærming kan legge til rette for bedre oppgavedeling, mer hensiktsmessig bruk av kompetanse og økt evne til å møte arbeidskraftmangel.

Fagforbundet har vært kritisk til at bare noen få profesjoner løftes fram som «kjernekompetanse». Det kan gi et uheldig inntrykk av at andre profesjoner er mindre viktige. 7 av totalt 32 grupper med autorisasjon ramses opp i den aktuelle lovbestemmelsen. Dette poenget ble også løftet i arbeidet da kravene ble innført, og kommisjonen viser til at departementet selv tidligere har advart mot at en detaljert opplisting kan gi en uheldig prioritering og gjøre lovgivingen mer sårbar for endrede behov.

Det er ingen ting som tyder på at det vil bli behov for mindre kompetanse i kommunehelsetjenesten. Tvert i mot vil økende behov og knapphet på arbeidskraft kreve mer målrettede tiltak for kompetanseplanlegging, hensiktsmessig oppgavedeling og tjenesteutvikling. Det vil være naturlig at fjerning av profesjonskravet ses i sammenheng med en fornying og styrking av det statlige virkemiddelapparatet, blant annet det som så langt har ligget under det som nå heter Kompetanseløft 2025.

Merknad til begrepsbruk: Fagforbundet mener det er uheldig å omtale tiltaket som «avvikling av kompetansekrav». Det er mer presist å omtale det som «profesjonsnøytral helse- og omsorgslov» eller «oppheving av personell-/profesjonskrav i § 3-2 andre ledd».

Lokalsamfunnsforeningen støtter mindretallsinnstillingen Nord, Prestbakmo, Ottervik og Rudi som foreslår å opprettholde **lærernormen**, men flytte den til kommunenivå, innenfor rammen av et nasjonalt fastsatt minimum.

Lokalsamfunnsforeningen viser til høringsuttalelse fra Fagforbundet og støtter deres vurderinger.

Samtidig mener Fagforbundet at dagens plassering av lærernormen i for liten grad gir rom for helhetlige og treffsikre prioriteringer. En norm på kommunenivå kan gi bedre mulighet til å fordele lærerressurser mellom skoler og trinn basert på lokale behov, elevsammensetning og leverkårsutfordringer, samtidig som et nasjonalt minimum for lærertetthet videreføres. Det gir kommunene mulighet til å rette innsatsen mot skoler med størst behov, og til å se lærere og andre yrkesgrupper i sammenheng.

NIFUs evaluering av lærernormen viser at den har bidratt til flere lærere og økt lærertetthet, men at den ikke alene har gitt tydelige utslag på elevtrivsel eller læringsresultater. Det som i størst grad ser ut til å påvirke kvaliteten i skolehverdagen, er opplevd ressurs- og voksentetthet, stabil bemanning og tilgang på et tverrfaglig fellesskap rundt elevene.

Fagforbundet er opptatt av det brede tverrfaglige laget rundt elevene består av mer enn lærere alene. Lærere, barne- og ungdomsarbeidere, assistenter, miljøarbeidere, SFO-ansatte, spesialpedagoger, renholdere og driftsansatte utgjør til sammen det laget som skaper et trygt og inkluderende læringsmiljø. Det er viktig å se disse ressursene i sammenheng.»

4) Særlige utfordringer for distriktskommuner med spredt bosetting og naturressursbaserte næringer.

Natur og miljø

Norge har store arealer og betydelige naturressurser som omfatter nasjonalparker, naturreservater og andre verneformer. Arealer brukes til naturressursbaserte næringer som havbruk, skogbruk, vannkraft og vindkraftproduksjon. Hytteutbygging og andre former for reiseliv er viktige næringer av nasjonal betydning. Kommunene har selvsagt stor forståelse for at både vernehensyn og utbyggingshensyn må avveies mot hverandre både lokalt i kommunen og nasjonalt av statlige sektormyndigheter. Regjeringen går nå inn for at viktige nasjonale utbyggingsbehov, innenfor forsvar og beredskap og innenfor produksjon av ny fornybar

energi, skal tillegges større vekt. Lokalsamfunnsforeningen støtter dette. Samtidig er det til behandling et svært inngripende forslag om vern av myrarealer som vil kunne ramme både skognæringene og grunnlaget for den spredte bosettingen i store områder i distriktene

I denne sammenheng er det svært vanskelig å måtte avfinne seg med at staten i mange mindre enkeltsaker griper inn på meget detaljerte måter med vurderinger knyttet til byggesaker, plansaker, mindre arealinngrep og næringsutviklingstiltak. Vi opplever statens inngrep i det kommunale selvstyret på dette fagområdet som unødvendig detaljert og ute av proporsjoner.

Kommisjonen omtaler dette både i utredningen og i et eget vedlegg, men legger tilsynelatende ikke opp til å drøfte nødvendige endringer eller forenklinger i klima og naturpolitikken.

I kapittel 5.7 står det:

«Klimaendringer og tap av naturmangfold er blant de største og mest sammensatte utfordringene verden står overfor. Disse utfordringene treffer også kommunesektoren, og fører blant annet til økt kompleksitet og omfang i kommunenes oppgaver og økt behov for kompetanse. Gjennom arealforvaltningen har kommunene en nøkkelrolle i arbeidet med å bevare natur og bidra til å redusere utslipp fra arealbruk og transport. Kommunene møter her krevende avveininger, hvor hensyn til natur og klima må vurderes opp mot lokalsamfunnets behov for omstilling og næringsutvikling og storsamfunnets behov for å bygge ut mer fornybar energi. I mange tilfeller kan det være et spenningsforhold mellom lokale og nasjonale interesser, der løsninger fordrer god regional og nasjonal samhandling.

Lokalsamfunnsforeningen mener at kommunene har erfaring med denne typen prosesser over lang tid. Kommunene har tilstrekkelig kompetanse og betydelig erfaring, men opplever at vi møter en stat som ikke evner å skille mellom stort og smått. Dette legger unødvendige restriksjoner på mulighetene for å legge til rette for spredt bosetting og næringsutvikling i de delene av Norge som har fallende befolkning. Det er ikke bare «demografiske endringer» som skaper utfordringer i distriktene. **Muligheten for bosetting og næringsutvikling i hele kommunen begrenses av en stat som behandler også spredtbygde områder i Norge som om de er en del av pressområdene rundt Oslo. Staten må differensiere sin areal- og miljøpolitikk slik at distriktskommunene lettere kan begrense fraflytting og fremme tilflytting.**